DREPTUL LA TĂCERE AL ACUZATULUI ÎN PROCESUL PENAL

Iulia GHEȚIVU, studentă
CZU: 343.133:341.231.14
ghetivuiulia@gmail.com

The right to silence of the accused is regulated both internationally and nationally. Therefore, the right to silence or the right not to incriminate oneself is generally recognized international standards, which are at the heart of the notion of the right to a fair trial. They also provide a guarantee of the presumption of innocence, which is the quintessence of a fair trial in criminal matters.

În cadrul unui proces echitabil în materie penală, acuzaților trebuie să le fie asigurate, de către reprezentanții statului, toate drepturile de care dispun în temeiul actelor normative în vigoare, precum și să fie protejat împotriva arbitrarului și abuzurilor din partea organelor de drept.

Un drept de care dispune nemijlocit, inclusiv bănuitul, învinuitul, inculpatul, și care este garantat atât de acte internaționale, precum și naționale în majoritatea statelor de drept, cum ar fi Convenția Europeană a Drepturilor Omului; Declarația Universală a Drepturilor Omului, Pactul internațional cu privire la drepturile civile și politice, este dreptul de a păstra tăcerea și de a nu se autoincrimina, ca o garanție a prezumției nevinovăției.

Potrivit legislației procesuale a Republicii Moldova, dreptul de a păstra tăcerea este consacrat ca principiu separat, iar din economia prevederilor art. 21 și art. 90 alin. (11) CPP RM, conchidem că nimeni nu poate fi silit să mărturisească împotriva sa ori împotriva rudelor sale apropiate, a soţului, soţiei, logodnicului, logodnicei, concubinului, concubinei sau să-şi recunoască vinovăţia.

La nivel internațional, deși nu este prevăzut expres în art. 6 al CEDO, în cauza *Saunders vs Regatul Unit* [1], s-a statuat că dreptul la tăcere și dreptul de a nu se autoincrimina sunt, în general, standarde internaționale recunoscute, care se află în centrul noțiunii de drept la un proces echitabil, prevăzută la norma în discuție. Raționamentul lor

constă, printre altele, în protejarea acuzatului împotriva constrângerii necorespunzătoare din partea autorităților antrenate în descoperirea infracțiunilor, contribuind astfel la evitarea erorilor judiciare și la realizarea scopurilor procedurii echitabile.

Dreptul de a nu se autoincrimina, în special, presupune că urmărirea penală într-un dosar penal încearcă să-și dovedească cazul împotriva acuzatului, fără a recurge la probe obținute prin metode de constrângere sau opresiune, în sfidarea voinței acuzatului [2]. În acest sens, dreptul este strâns legat de prezumția de nevinovăție prevăzută la art. 6 alin. (2) CEDO. Totodată, dreptul de a păstra tăcerea şi de a nu se autoincrimina în temeiul art. 6 alin. (1) CEDO, împiedică urmărirea penală de la obţinerea de probe prin sfidarea voinţei învinuitului de a nu depune mărturie împotriva sa.

Eventualele modalități, prin care are loc încălcarea dreptului la tăcere a acuzatului și care implică sfidarea voinţei persoanelor acuzate care au decis să își exercite dreptul de a păstra tăcerea, sunt: obligația de a depune mărturii sub amenințarea cu sancțiuni; obligația acuzatului de a-și demonstra nevinovăția sa; constrângerea fizică sau psihologică; utilizarea subterfugiilor.

În altă ordine de idei, renunţarea la libertatea de mărturisire împotriva sa nu este totuşi definitivă, bănuitul, învinuitul poate oricând reveni la acesta [3, p.139]. Potrivit legislației procesuale a RM, renunțarea acuzatului la dreptul de a păstra tăcere este reglementat inclusiv prin prisma acordului de recunoaștere a vinovăției, reglementat la art. 502 CPP RM, precum și prin prisma instituției judecării pe baza probelor administrate la faza judecării cauzei, statuat la art. 364^1 CPP RM.

În vederea asigurării dreptului la tăcere, acuzatul beneficiază de mai multe garanții în calitate de mijloace juridice menite să asigure realizarea drepturilor și obligațiilor prevăzute de lege tuturor subiecților în procesul penal. Or, dreptul la tăcere nu poate fi un drept iluzoriu, ci unul efectiv, aplicabil și garantat acuzatului într-un proces penal echitabil și contradictoriu, de către legislația pertinentă la nivel internațional, dar și la nivel național.

Printre garanțiile aferente dreptului de a păstra tăcerea, oferite acuzatului, conchidem asupra următoarelor:

a) Obligația organului de urmărire penală și a instanței de a-l informa în prealabil despre dreptul de a păstra tăcere și a-i explica conținutul acestuia.

b) Primirea consultanţei juridice, în condiţii confidenţiale, din partea apărătorului până la începutul primei audieri în calitate de bănuit și/sau în calitate de învinuit.

c) Prezența apărătorului în procesul audierii acuzatului, precum și în cadrul renunțării dreptului la tăcere.

d) Neadmiterea declarațiilor în calitate de probe, care au fost dobândite contrar prevederilor legale.

e) Asigurarea dreptului la un proces echitabil.

f) Nulitatea actelor procesuale.

g) Atragerea unor măsuri de executare, ca urmare a constatării unei încălcări de către CEDO.

h) Interzicerea tragerii concluziilor defavorabile acuzatului, prin exercitarea dreptului la tăcere.

Prin urmare, conchidem că prezența apărătorului, inclusiv la renunțarea de către acuzat la dreptul de a păstra tăcere și de a nu se autoincrimina, este dictată atât de normele legale, precum și de protecția acuzatului împotriva arbitrarului din partea organelor de urmărire penală, asigurând într-o măsură legalitatea renunțării dreptului la tăcere de către acuzat.

Totuși, dreptul la tăcere nu este unul absolut, or, potrivit jurisprudenței CtEDO, extragerea deducțiilor, concluziilor nefavorabile din tăcerea unui acuzat poate fi admisibilă, cu condiția însă ca în cauză să existe probe serioase cu privire la vinovăție, de așa fel încât condamnarea să nu se bazeze de o manieră determinantă pe concluziile trase din tăcerea acuzatului [4, p. 284].

Totodată, se constată cu certitudine că dreptul acuzatului de a păstra tăcerea vizează respectarea voinței sale, dar acest drept nu se extinde asupra utilizării în procesul penal a datelor care puteau fi obținute de la acuzat, recurgând la puteri coercitive, dar în acelaşi timp, care există independent de voința acuzatului. Printre acestea se enumeră: documentele obținute în virtutea unui mandat, prelevarea respirației, sângelui sau urinei, țesuturilor în vederea analizei ADN,

mostrelor vocale, cu condiția că acestea nu conțin declarații compromițătoare, prelevarea părului, altor elemente, specimene utilizate în scopul analizei medico-legale [5, p. 112].

Prin urmare, dreptul la tăcere sau dreptul de a nu se autoincrimina este o garanție a prezumției nevinovăției, care reprezintă chintesența unui proces echitabil în materie penală.

Referințe:

1. *Saunders contra Regatului Unit*. Cererea nr. 19187/91, 17.12.1996. [Accesat 08.06.2021]. Disponibil: https://hudoc.echr.coe.int/eng#{"fulltext":["\"CASE%20OF%20SAUNDERS%20v.%20THE%20UNITED%20KINGDOM\""],"documentcollectionid2":["GRANDCHAMBER","CHAMBER"],"itemid":["001-58009"]};
2. *Gäfgen contra Germaniei*, Cererea nr. 22978/051, 01.06.2010. [Accesat 08.06.2021]. Disponibil: https://hudoc.echr.coe.int/eng#{"itemid":["001-99015"]};
3. DOLEA, Igor. et al. *Justiția penală și Drepturile Omului*: Cercetare sociologică. Chișinău, 2010. [Accesat 09.06.2021]. Disponibil: http://irp.-md/uploads/files/2014-04/1397217598_justitia-si-drepturile-omului.pdf .
4. GHIGHECI, Cristinel. *Principiile procesului penal în noul Cod de procedură penală*. București: Universul juridic, 2014.
5. DOLEA, Igor. *Codul de procedură penală al Republicii Moldova*: Comentariu aplicativ. Ediția a 2-a. Chișinău: Cartea juridică, 2020.

Recomandat
Tatiana VIZDOAGĂ, dr., conf. univ.